

УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**про припинення провадження у справі за конституційними зверненнями підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних інвесторів, за конституційними поданнями народних депутатів України і Кабінету Міністрів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України та окремих положень Закону України “Про іноземні інвестиції”, Декрету Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування”, Закону України “Про режим іноземного інвестування”, Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, що стосуються спеціального податкового, митного та іншого режиму іноземного інвестування
(справа про режим іноземного інвестування)**

м. К и ї в
5 жовтня 1999 року
№ 4-уп/99

Справа № 1-4/99

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Селівона Миколи Федосовича – суддя-доповідач,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,

за участю представників суб'єктів права на конституційні звернення і конституційні подання від: підприємства "Мазда Моторс Україна" – Сотуленка Ігоря Миколайовича, Гринчишина Володимира Анатолійовича; акціонерного товариства "Спільне підприємство "Правекс-Брок" – Свінціцького Анатолія Володимировича; спільного українсько-венесуельського підприємства "Фокус" – Бевза Олександра Вільямовича; групи підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних інвесторів – Кліточенка Олега Івановича, Мініна Олександра Адимовича, Ромазанова Юрія Магомедовича; акціонерного товариства "Буртекс" – Кузнецової Наталії Семенівни; українсько-канадського спільного підприємства "Студія Лева" – Падалки Олександра Борисовича, Данилевича Ореста Йосиповича; Кабінету Міністрів України – Єфіменка Леоніда Васильовича; народних депутатів України – Свінціцького Анатолія Володимировича, а також залучених до участі в конституційному провадженні представників від: Верховної Ради України – Селіванова Анатолія Олександровича; Президента України – Носова Владислава Васильовича; Кабінету Міністрів України – Єфіменка Леоніда Васильовича; Міністерства фінансів України – Регурецького Василя Васильовича; Державної податкової адміністрації України – Дороша Олександра Гнатовича, Рогози Петра Андрійовича; Національного агентства України з питань розвитку та європейської інтеграції – Медвецького Андрія Теодоровича; Державної митної служби України – Шейка Олександра Петровича, Буднікова Миколи Пилиповича,

розглянув на пленарному засіданні справу щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 8, 9 Закону України "Про іноземні інвестиції" від 13 березня 1992 року, статей 7, 8, 31 Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" від 20 травня 1993 року № 55-93, статті 7 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 року, розділу II та статті 27 Закону України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 року, Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" у редакції від 22 травня 1997 року стосовно його зворотної дії в часі в частині скасування пільг щодо оподаткування прибутку підприємств з іноземними інвестиціями.

Приводом для розгляду цієї справи згідно зі статтями 39, 41, 42, 43 Закону України "Про Конституційний Суд України" стали: конституційні звернення підприємства "Мазда Моторс Україна" щодо офіційного тлумачення положень статті 7 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 року та статті 31 Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" від 20 травня 1993 року № 55-93; акціонерного

товариства "Спільне підприємство "Правекс-Брок" щодо офіційного тлумачення Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" у редакції від 22 травня 1997 року стосовно його зворотної дії в часі в частині скасування пільг щодо оподаткування прибутку підприємств з іноземними інвестиціями; спільного українсько-венесуельського підприємства "Фокус" щодо офіційного тлумачення положень статей 8, 31 Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" від 20 травня 1993 року № 55-93; акціонерного товариства "Буртекс" щодо офіційного тлумачення положень розділу II "Державні гарантії захисту іноземних інвестицій" Закону України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 року; українсько-канадського спільного підприємства "Студія Лева" щодо тлумачення положень статті 9 Закону України "Про іноземні інвестиції" від 13 березня 1992 року; групи іноземних інвесторів і підприємств з іноземними інвестиціями – спільного підприємства "Тетра Пак Київ", товариства з обмеженою відповідальністю "Артур Андерсен (Київ)", компанії "Отіс Плк", товариства з обмеженою відповідальністю "ПепсіКо-Україна Лтд", закритого акціонерного товариства "Шлюмберже Укргаз Метерс Компані", товариства "Шлюмберже Ромбах Гмбх", акціонерного товариства "Креді Ліоне Україна", товариства "Креді Ліоне Юроп СА", акціонерного товариства "Креді Ліоне Глобал Бенкінг", товариства "Нотоліон Б В", товариства "Н.Ф. та Ф.Ф.Ремтсма Гмбх", товариства "Ремтсма Сігаретенфабрикен", акціонерного товариства "Харківська Тютюнова Фабрика", корпорації "Філіп Морріс Інтернешнл Інвестмент Корпорейшн", акціонерного товариства "Шоколадна фабрика "Україна", підприємства "Кока-Кола Амагіл Україна Лімітед", акціонерного товариства "Кока-Кола Амагіл Сервісес" щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статті 9 Закону України "Про іноземні інвестиції" від 13 березня 1992 року, статті 27 Закону України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 року та Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" у редакції від 22 травня 1997 року стосовно збереження пільг щодо оподаткування прибутку підприємств з іноземними інвестиціями, створених до 1 січня 1995 року;

конституційне подання Кабінету Міністрів України щодо офіційного тлумачення положень статей 8, 9 Закону України "Про іноземні інвестиції" від 13 березня 1992 року та статті 7 Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" від 20 травня 1993 року № 55-93;

конституційне подання народних депутатів України щодо офіційного тлумачення Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" у редакції від 22 травня 1997 року стосовно

прибутку підприємств” у редакції від 22 травня 1997 року стосовно його зворотної дії в часі в частині скасування отриманих на 1 січня 1995 року пільг щодо оподаткування прибутку підприємств з іноземними інвестиціями.

Враховуючи, що зазначені конституційні звернення і конституційні подання стосувалися одного питання – дії в часі спеціального законодавства про захист іноземних інвестицій та його обсягів, надання податкових та інших пільг підприємствам з іноземними інвестиціями, ухвалами Колегії суддів Конституційного Суду України з конституційних звернень (подань) від 23 грудня 1997 року, від 11 лютого 1998 року, від 26 лютого 1998 року, від 3 червня 1998 року та Ухвалою Конституційного Суду України від 5 березня 1998 року ці звернення і подання були об’єднані в одне конституційне провадження у справі.

Заслухавши суддю-доповідача Селівона М.Ф., представників суб’єктів права на конституційні звернення і конституційні подання Гринчишина В.А., Свінціцького А.В., Бевза О.В., Кліточенка О.І., Мініна О.А., Ромазанова Ю.М., Кузнецової Н.С., Падалки О.Б., Данилевича О.Й., Єфіменка Л.В., а також виступи залучених до участі в конституційному провадженні представників державних органів Селіванова О.А., Носова В.В., Регурецького В.В., Дороша О.Г., Рогози П.А., Медвецького А.Т., Шейка О.П., дослідивши матеріали справи, в тому числі наукові висновки Управління правової експертизи Секретаріату Конституційного Суду України, юридичного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Академії правових наук України, Університету внутрішніх справ МВС України, Інституту держави і права НАН України, кафедри цивільного права Київського університету імені Тараса Шевченка, а також матеріали, надані Секретаріатом Верховної Ради України, Адміністрацією Президента України, Кабінетом Міністрів України, Верховним Судом України, Вищим арбітражним судом України, Міністерством фінансів України, Державною податковою адміністрацією України, Міністерством юстиції України, Національним агентством України з питань розвитку та європейської інтеграції, Державною митною службою України, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. В Україні правовий режим іноземних інвестицій та форм їх здійснення визначався окремими положеннями прийнятих у 1991 році Законів України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про інвестиційну діяльність”, “Про підприємництво”, “Про підприємства

в Україні”, інших актів законодавства, рядом спеціальних законодавчих актів, які комплексно врегульовували цю сферу суспільних відносин, послідовно змінюючи один одного, а також ратифікованими Верховною Радою України міжнародними угодами України про сприяння і взаємний захист іноземних інвестицій та уникнення подвійного оподаткування.

Прийнятий 10 вересня 1991 року Верховною Радою України Закон України “Про захист іноземних інвестицій на Україні” – перший спеціальний акт, який встановлював принципи та гарантії захисту іноземних інвестицій, містив положення про те, що інвестиції, прибутки, законні права та інтереси іноземних інвесторів на території України захищаються законами України.

Закон України “Про іноземні інвестиції” від 13 березня 1992 року (далі – Закон-92) детально регламентував види та форми здійснення іноземних інвестицій, щодо яких встановлювався національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими цим Законом, іншими законами і міжнародними договорами України. Такими винятками, зокрема, були податкові пільги, які надавались підприємствам з іноземними інвестиціями, спеціальний режим експорту та імпорту продукції, робіт та послуг, валютного регулювання тощо.

Закон-92 містив також розділ про державні гарантії захисту іноземних інвестицій, у тому числі у статті 9 визначалися гарантії від зміни законодавства: “У тому разі, коли наступне спеціальне законодавство України про іноземні інвестиції змінює умови захисту іноземних інвестицій, зазначені в цьому Законі, до іноземних інвестицій протягом десяти років на вимогу іноземного інвестора застосовується спеціальне законодавство, що діяло на момент реєстрації інвестицій”.

Прийнятий 20 травня 1993 року Декрет Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування” № 55-93 (далі – Декрет-93) зупинив дію Закону-92 із збереженням до 1 січня 1994 року дії статті 32 Закону (пільгове оподаткування) стосовно підприємств з іноземними інвестиціями, зареєстрованих до введення в дію цього Декрету.

Декрет-93 передбачав ряд положень, спрямованих на стимулювання значних за обсягом іноземних інвестицій. Зокрема, було введено поняття “кваліфікаційна іноземна інвестиція”. Наявність такої інвестиції у статутному фонді підприємства надавала підприємству певні пільги. Декрет-93, з одного боку, обмежив надання податкових пільг підприємствам з іноземними інвестиціями п'ятирічним терміном, скасував пільги дочірнім підприємствам, встановив жорсткіший митний режим, з другого боку, поширив у повному обсязі податкові пільги на підприємства, які повністю

належать іноземним інвесторам, та на підприємства в галузі оптово-роздрібною торгівлі й посередницької діяльності.

У Декреті-93 окремим розділом закріплювалися державні гарантії захисту іноземних інвестицій. Зокрема, гарантія від зміни законодавства сформульована в такій редакції: "У тому разі, коли наступне спеціальне законодавство про іноземні інвестиції змінює умови захисту іноземних інвестицій, зазначені в розділі II цього Декрету, до іноземних інвестицій протягом десяти років з дня набуття чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовується спеціальне законодавство, що діяло на момент реєстрації інвестицій" (стаття 8).

Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 року припинив надання податкових пільг підприємствам з іноземними інвестиціями, зареєстрованим після набрання цим Законом чинності (з 1 січня 1995 року), і підтвердив передбачені статтею 31 Декрету-93 пільги щодо податку на прибуток для підприємств з іноземними інвестиціями, зареєстрованих до 1 січня 1995 року (стаття 7).

19 березня 1996 року прийнято Закон України "Про режим іноземного інвестування" (далі – Закон-96), яким було визнано такими, що втратили чинність, Закон-92 і Декрет-93. Як свідчать матеріали обговорення у Верховній Раді України, прийняття зазначеного Закону було зумовлено необхідністю зблизити умови господарської діяльності національних та іноземних інвесторів, привести законодавство про іноземні інвестиції у відповідність з податковим законодавством, підвищити рівень правового регулювання іноземних інвестицій. Цим Законом, по суті, урівнюється правове становище національних та іноземних інвесторів, встановлюється, за деякими винятками для останніх, національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності. Так, статтею 20 Закону-96 визначено, що підприємства з іноземними інвестиціями сплачують податки відповідно до законодавства України, що відповідало положенню статті 1 Закону України "Про систему оподаткування" (в редакції від 2 лютого 1994 року), за яким надання та скасування пільг щодо оподаткування здійснюється лише законами про оподаткування.

Закон-96 також містить розділ про державні гарантії захисту іноземних інвестицій. Стаття 8 цього Закону закріплювала гарантію від зміни законодавства: "Якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в розділі II цього Закону, то протягом десяти років з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються

державні гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в цьому Законі”.

Пунктом 5 Постанови Верховної Ради України від 19 березня 1996 року про порядок введення в дію Закону-96 встановлювалось, що до іноземних інвестицій, які були фактично внесені до набрання чинності зазначеним Законом, на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, передбачені спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції, яке діяло на момент внесення цих інвестицій.

Законом України від 22 травня 1997 року введено в дію з 1 липня 1997 року нову редакцію Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, яка не передбачає податкових пільг для підприємств з іноземними інвестиціями. Це дало підстави податковим органам вимагати від цих підприємств сплачувати податок на прибуток, що, на думку суб’єктів права на конституційні звернення, суперечить Конституції України та законам України.

Такі часті зміни законодавства про іноземні інвестиції, а також положень податкового та іншого законодавства, яке регламентує діяльність суб’єктів підприємництва, ускладнило його застосування, що стало причиною звернення іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями до податкових, митних органів, а в разі незадоволення їх клопотань – з позовами до судів про застосування до них на підставі наданих державою гарантій спеціального законодавства, в тому числі податкового та митного, яке діяло на момент реєстрації іноземних інвестицій.

2. У своїх зверненнях до Конституційного Суду України суб’єкти права на конституційні звернення і конституційні подання та їх представники у процесі розгляду справи на пленарному засіданні просили при тлумаченні зазначених норм законів України та Декрету Кабінету Міністрів України роз’яснити, зокрема, такі питання:

1) чи є передбачений статтею 8 Закону-92 і статтею 7 Декрету-93 правовий режим іноземних інвестицій та форм їх здійснення державною гарантією захисту іноземних інвестицій;

2) який зміст вкладається в поняття “умови захисту іноземних інвестицій” та “спеціальне законодавство, що діяло на момент реєстрації інвестицій”, що вживаються у статті 9 Закону-92 та статті 8 Декрету-93; чи є податкові пільги та особливі умови митного обкладення (статті 28, 32 Закону-92) умовами захисту іноземних інвестицій, про які йдеться у статті 9 цього Закону;

3) чи мають зворотну дію положення розділу II Закону-96 “Державні гарантії захисту іноземних інвестицій” щодо іноземних інвестицій, зареєстрованих під час дії Закону-92;

4) чи має зворотну дію в часі Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" у редакції від 22 травня 1997 року в частині скасування пільг щодо оподаткування прибутку підприємств з іноземними інвестиціями, які отримали їх за станом на 1 січня 1995 року;

5) чи зберігається після 1 липня 1997 року в повному обсязі чинність статті 31 Декрету-93 і статті 7 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" у редакції від 28 грудня 1994 року для підприємств з іноземними інвестиціями, зареєстрованих до 1 січня 1995 року.

З'ясування цих питань можливе передусім шляхом визначення змісту таких понять, як "державні гарантії захисту іноземних інвестицій", "умови захисту іноземних інвестицій", зокрема, чи входить пільгове оподаткування, митне обкладення до змісту цих понять, а також поняття "спеціальне законодавство, що діяло на момент реєстрації інвестицій".

3. Під час розгляду Конституційним Судом України цієї справи Верховна Рада України прийняла ряд актів, що змінило правову ситуацію, пов'язану з предметом тлумачення. З прийняттям цих актів набули чіткішого змісту норми, які просять витлумачити суб'єкти права на конституційні подання і конституційні звернення.

Так, у Законі України "Про внесення зміни до статті 19 Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 21 травня 1999 року визначено зміст понять "захист інвестицій" та "державні гарантії захисту інвестицій", мету встановлення таких державних гарантій і зазначено, що вони не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій. Викладений Законом України від 1 липня 1999 року абзац перший частини першої статті 4 Закону України "Про підприємства в Україні" у новій редакції розкриває зміст поняття "спеціальне законодавство", до якого віднесено податкове, митне, валютне, фінансове, інвестиційне та інше законодавство, що регулює окремі особливості, сторони та види діяльності підприємств в Україні. Постановою Верховної Ради України "Про внесення зміни до Постанови Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про режим іноземного інвестування" від 6 липня 1999 року № 823-XIV уточнено обсяги державних гарантій за Законом-92 і Декретом-93, у тому числі питання про те, яке законодавство і протягом якого часу може застосовуватись на вимогу іноземного інвестора. Отже, відпали правові підстави, які відповідно до статей 93, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" є необхідною умовою для відкриття конституційного провадження у

справі, розгляду її по суті і винесення Конституційним Судом України мотивованого рішення.

Окрім того, тлумачення положень законодавчих актів, які просять витлумачити суб'єкти права на конституційні подання і конституційні звернення, зокрема Закону-92 і Декрету-93, по суті, не що інше, як роз'яснення пункту 5 Постанови Верховної Ради України від 19 березня 1996 року (з доповненнями), що не входить до компетенції Конституційного Суду України.

4. Конституційний Суд України Рішенням від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 у справі про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів вирішив питання, поставлене у конституційному зверненні групи підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних інвесторів щодо тлумачення положення статті 58 Конституції України, у зв'язку з чим провадження у цій частині також підлягає припиненню.

5. Виходячи з викладеного Конституційний Суд України дійшов висновку, що провадження у справі не може бути завершене прийняттям рішення по суті і підлягає припиненню з підстав, передбачених пунктом 2 статті 45, статтями 93, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України", § 51 Регламенту Конституційного Суду України.

Разом з тим суб'єкти права на конституційні подання і конституційні звернення не позбавлені можливості звернутися до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень зазначених законодавчих актів з урахуванням нової практики їх застосування та дотримання вимог статей 39, 42, 93, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України".

Керуючись статтями 45, 93, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" та відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 року, Конституційний Суд України

у х в а л и в:

Припинити конституційне провадження у справі за конституційними зверненнями підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних інвесторів, за конституційними поданнями народних депутатів України і Кабінету Міністрів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 8, 9 Закону України "Про іноземні інвестиції" від 13 березня 1992 року, статей 7, 8, 31 Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим

іноземного інвестування” від 20 травня 1993 року № 55-93, статті 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28 грудня 1994 року та цього Закону в редакції від 22 травня 1997 року стосовно його зворотної дії в часі в частині скасування пільг щодо оподаткування прибутку підприємств з іноземними інвестиціями, а також положень розділу II та статті 27 Закону України “Про режим іноземного інвестування” від 19 березня 1996 року.

Ухвала Конституційного Суду України є остаточною і не може бути оскарженою.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ